

SOMOGYI ILDIKÓ

A SZOCIÁLIS MUNKA EURÓPÁBAN

Judit Csoba – Gunther Graßhoff, Franz Hamburger (Hrsg):
*Soziale Arbeit in Europa. Diskurse der Sozialarbeit,
 Europäisierung, soziale Bewegungen und Sozialstaat.*
 Schwalbach am Taunus: Wochenschau Verlag, 2014, 304 o.

A társadalmi, gazdasági, politikai változások nagy hatással vannak a szociális szférára. Az utóbbi években a szociális munka körülményei, feltételei és működésének lehetőségei drasztikusan megváltoztak. A jóléti rendszerek átalakulokban vannak, és egyre több országban érzékelhető a jóléti ellátások rendszerének szűkülése. A jóléti állam visszavonulása az egyes országokban különböző módon megy végbe, igazodva az adott ország demográfia, társadalmi, gazdasági és politikai körülményeihez.

A szociális munkára vonatkozó szakirodalomban kevés olyan tudományos munkát találunk, amely az európai modellek összehasonlításával foglalkozna, s komplex képet adna az Európa különböző országaiban működő szociális ellátórendszeréről. A Csoba Judit, Gunther Graßhoff és Franz Hamburger által szerkesztett „*A szociális munka Európában – A szociális munka párbeszédei, európaizáció, szociális mozgalmak és a jóléti állam*” című mű a szakmában e tekintetben egyedülálló, hiánypótló munka. A kötetből képet kaphatunk arról, hogy a jóléti rendszerek átalakulásának tendenciái, a szociális munka formálódásának sajátosságai hogyan jelennek meg az egyes európai államokban, milyen kihívásokkal kell megküzdeniük az adott ország szakembereinek. A kötet szerzői arra törekedtek, hogy bemutassák az egyes országok eltérő szociális modelljeinek érintkezési pontjait, a migráció, a demográfiai változások, a gyermekvédelmi rendszer, az idősellátás, a munkaerő-piac terén felvetődő kihívásokra az adott országokban az utóbbi években kidolgozott válaszokat, az adott téren alkalmazott legújabb ellátási modelleket. A kötet úttörő jellegét az adja, hogy a kötetben szereplő országok gyakorló szakemberei a legújabb változásokról adnak számot az érintett országban működő jóléti rendszerek jellegzetességeiről, szakmai, ideológiai hátteréről, gyakorlati technikáiról, s ezáltal az olvasó hiteles és aktuális képet kap az európai jóléti rendszerek működéséről. Sajnos hiányzik a kötetből egy, a változásokat átfogóan összegző, Európa különböző országainak meghatározó tendenciáit összehasonlító elemzés. Jelen kötetben az olvasó betekintést nyerhet Anglia, Ausztria, Csehország, Görögország, Írország, Lengyelország, Litvánia, Magyarország, Olaszország, Románia, Spanyolország, Svájc és Svédország ellátórendszerébe, az ezen országokban megvalósuló szociális munka egyes területeibe.

A kötet két szerkezeti egységre osztható. Az első részben az olvasó képet kaphat arról, hogy Európa különböző országaiban a szociális ellátórendszer hogyan működik, melyek a meghatározó problémák a szociális munka mindennapjaiban, s ezekre milyen megoldási módok léteznek. A kötet tanulmányait olvasva látható, hogy a szociális munka a vizsgált országokban több jelentős változáson ment keresztül az utóbbi évtizedekben. A tanulmányokból az is kirajzolódik, hogy a politikai rendszer igen erőteljesen befolyásolja a szakma működését, hogy a szakma érték- és normarendszere átalakulóban van. A posztoszocialista országokban a szakma fejlődésére rányomta bélyegét a kommunizmus és a rendszerváltozás, így a kelet-közép-európai országokban a szociális munka az 1990-es években született újjá, és a társadalmi változásokra reagálva folyamatos változáson megy keresztül. A kötetben szereplő legtöbb tanulmány hangsúlyozza, hogy az érintett ország XX. század második felének történelmi változásai nagy hatással voltak a jóléti ellátórendszerek fejlődésére, és a változás nemcsak a posztoszocialista országok jóléti államaira voltak hatással, hanem többek között Spanyolországra vagy a haladó gondolkodású Svédországra is. Az az általános tendencia látszik kirajzolódni, hogy a jóléti rendszerek szinte kivétel nélkül minden országban visszavonulóban vannak, s egyre több szerepet szánnak a természetes támogatórendszernek, a családoknak, a közösségeknek, illetve a magánszektoroknak.

A teljesség igénye nélkül a kötetben szereplő országok közül csupán néhány országgal foglalkozunk részletesebben.

A kötetben Csoba Judit a *magyarországi* szociális munkások szerepének változását elemzi, s bemutatja, hogy a jóléti rendszer változása milyen hatással van a szociális szférára. Munkaerő-piaci szempontból tekinti át a szakma alapvető értékrendszerének módosulását, s bemutatja, hogy a jóléti állam ideológiája a rendszerváltozás óta hogyan változott. A tanulmány lépésről lépésre ábrázolja, hogyan lesz a jóléti szolgáltatásból napjainkban társadalmi kontroll. Már több alkalommal esett szó az érték- és normarendszerek átalakulásáról, de kevés szakirodalom szól a szociális munkások változó szerepéről. A magyar változások egy szegmensét tárgyaló cikkben betekintést kaphatunk a szakemberek szerepkészleteibe, s azok változásaiba is.

A mediterrán országokhoz tartozó *Spanyolország* egyike azon országoknak, amelyet a válság mélyen érintett. Az ország szociális ellátórendszerének egy szegmensét ismertető szerzőpáros – Fernando Mrhuenta és Miriam Abiétar – beszámol arról, hogy a jóléti állam Spanyolországban is visszavonulóban van, és a változás a múlt évtized óta erőteljesebb. A jóléti állam visszavonulásának következtében egyre nagyobb szerepet vállal a problémák megoldásában az egyház és a különböző civil szervezetek is (Caritas, Vöröskereszt). Külön szervezet (ONCE) alakult a szegények megsegítésére. A szerzők rávilágítanak arra a tényre – amely több országot elemző tanulmányban is megjelenik –, hogy Spanyolországban is nagy hangsúlyt fektetnek a családra és a nonprofit szakmai szervezetekre. A szerzők kiemelik, hogy a 2008 óta tartó pénzügyi válság hatással van a szociális munkára is, mivel a megszorítások következtében erőteljesebbé váló munkanél-

küliség nagyobb terhet ró a szociális szakemberekre. Különösen a fiatal generáció körében nyújtott szolgáltatások terén nagy az elvárás a jóléti államokkal szemben, hiszen a spanyol fiatalok munkanélküliségi rátája 55,7 százalék.

A posztoszocialista országoktól eltérő jóléti modellel bíró *Svédországot* elemző cikkben Angelika Kaffrell-Lindahl bemutatja a jóléti államban tapasztalt legjelentősebb változásokat, amelyek oka egyrészt a pénzügyi válság, másrészt a megváltozott politikai és ideológiai irányvonalak. A szerző tanulmányában kitér a svéd jóléti rendszer változásaira, s azok okaira. Legfontosabb fejlesztésként említi a decentralizációt, melynek előnyei és hátrányai is vannak. Svédországban a jóléti szolgáltatások decentralizációjának eredményeként nő a szolgáltatásban részesülők aránya, hiszen a földrajzi egyenlőtlenségek, nagy távolságok következtében sokan nem férnének hozzá az ellátásokhoz (oktatás, egészségügy). A tanulmányból láthatunk példát arra is, amikor a decentralizáció szükséges ahhoz, hogy a szolgáltatások minősége ne változzon, hiszen a szolgáltatások kiszervezésével szélesebb lesz a szolgáltatást igénybe vevők köre. Képet kapunk a svéd önkormányzatok és a szociális szolgáltatást nyújtók közötti együttműködésről is, melyek többek között a kiszervezett szolgáltatásokra terjednek ki. Az önkormányzati szociális jóléti szolgáltatások alvállalkozóiként, vagy kiszervezett szolgáltatás keretében a magánszférában működő szervezetek biztosítják a különböző szolgáltatásokat. Az együttműködések a partnerségre építve kívánják a szolgáltatások színvonalát fenntartani kevésbé költséghatékony területeken is.

Görögországról az elmúlt években nagyon sokat hallottunk, hiszen azok közé az európai országok közé tartozik, amelyet a válság mélyen érintett. Skevos Papaioannou, a tanulmány szerzője borúlátó Görögország jövőjét illetően, hiszen azt vallja, hogy a szociálpolitika kötelessége, hogy megszüntesse a társadalmi egyenlőtlenségeket az újraelosztáson keresztül, és hozzáteszi, hogy ennek eredménye Görögországban elmarad. A mediterrán országban is az a tendencia látszik kirajzolódni, hogy a jóléti állam visszavonulóban van, ami a válsággal együtt súlyos károkat okoz a görög ellátórendszerben. Szakemberek szerint a szegénységi ráta Görögországban minden eddigi rekordot átlép, a munkanélküliség tovább nő, aminek oka a jóléti támogatások mértékének csökkenése vagy megszűnése.

Romániában, Magyarországhoz hasonlóan, a rendszerváltozás nagy változásokat hozott. A szociális munka mint szakma csak az 1990-es évek elején indult újra, hiszen a szakma gyökereit a kommunista rezsim megsemmisítette. Szabó Béla tanulmányában bemutatja a szociálmunkás-képzés történeti jellemzőit, jogi szabályozását és a jelenlegi tendenciákat. A szerző kijelenti, hogy a mai szociális ellátórendszer és szociálpolitika inkoherens, hatékonysága megkérdőjelezhető, és bizonyos esetekben egymásnak ellentmondó célokat tűz ki, így az állami szolgáltatások minősége kifejezetten rossznak mondható. Ezen kijelentést tanulmányában adatokkal, konkrét tényekkel támasztja alá.

A modern szociális munkának *Litvániában* sincsenek mély gyökerei, hiszen 1992-ben fejlesztették ki az első szakmai programot. A szerzők – Vida

Gudžinskienė, Rimvydas Augutavičius, Dalius Bitaitis – a szociális munkások szerepét mutatják be munkaerő-piaci szemszögből. Nagy hangsúlyt fektetnek a szociális munkások képzésének elemzésére, a továbbképzések rendszerének bemutatására, melyek a szakma fejlődését teszik lehetővé. A tanulmányból választ kaphatunk arra, hogy a szerzők szerint miért nagyon fontos a szakemberek képzési rendszerének elemzése.

A kötet második részében szereplő elemzések feltárják az európai válság folyamatát és az azt követő európai politika alakulását, beleértve a szociális kérdések „európaizációját” is. Megtudhatjuk, hogy az európai politika elősegítette a szociális munka fogalmi modernizációját, és ideológiaként egy „szociális Európává” segítette a szociális szakmák identifikációját. Rossella Paino tanulmánya szerint ehhez hozzájárult a Bologna-folyamat is, s az egységesítést elősegítették azok a stratégiák és irányelvek, amelyek az európai egyesülést is támogatták. Mariusz Granosik arról számol be, hogy a szociális munka fejlődését Lengyelországban azok a folyamatok határozzák meg, amelyek Európa többi országában is megtapasztalhatóak, és a szociális munka „európaizációja” is jelen van. Ezt a hipotézist kutatással is alátámasztották. Megismerhetjük azokat a folyamatokat, amelyek formális keretek között szabályozzák a szociális ellátórendszer egy-egy elemének fejlődését. Így többek között az Európai Bizottság javaslatát, iránymutatását az európai ifjúságpolitikában.

A kötet tanulmányaiból kirajzolódó folyamatok összegzéseként elmondhatjuk, hogy a szociális szféra napjainkban egy igen jelentős és szerteágazó területe az európai jóléti modelleknek. A szakmai terület a megváltozott gazdasági és társadalmi környezetben betöltött súlyához és jelentőségéhez képest igen csekély figyelmet és megbecsülést kap mind hazai, mind nemzetközi téren. A kötetben bemutatott országok mindegyikében a jóléti állam visszavonulása tapasztalható, ami kedvezőtlenül hat a professzionális szociális munka szakmai és ideológiai feltételrendszerének biztosítására, s ennek következtében eredményességére is. A munkanélküliek számának növekedésével, a szolgáltatások körének szűkülésével, színvonalának csökkenésével, az ellátottak számával és szükségleteivel nem arányosan változó pénzügyi ellátások garantálásával a társadalmi feszültségek növekednek, s ilyen körülmények között a szociális munkások feladata – a mindenkori hatalom definíciója szerint – könnyen átbillen a leszakadók segítése, képessé tévése helyett a kliens ellenőrzésébe. Az írásokban vázolt trend sok tekintetben erre a veszélyre hívja fel a figyelmet, nagy vonalakban áttekintve, hogy egy-egy országban milyen alternatívák kínálóznak a szociális munka szakmai kereteinek fenntartására, professzionális segítő szerepének megerősítésére.